

Procesul de negociere în contextul actelor teroriste

„Orice se poate negocia.” Herb Cohen

„Nu primești ceea ce meriți,
ci ceea ce negociezi.” Chester L. Karrass

Terrorismul a existat încă de la începutul omenirii și, așa cum au demonstrat-o evenimentele recente, nu a încetat să ne afecteze viețile. Modalitățile de înfruntare a terorismului au fost studiate pe larg, construindu-se diverse teorii pe baza lor. Există o școală de gândire care subliniază că abordarea prin atac a terorismului este caracterizată de formula „nu negociem, acționăm cu unități antiteroriste de intervenție rapidă cu răspunsuri letale”. Structurile Delta Force (USA), GSG-9 (Germania), Sayaret Maktal (Israel) și SAS (Marea Britanie) sunt exemple de agenții centrate pe contraterorism. Din păcate, se pare că indiferent cât de mulți bani sunt cheltuiți, cât de bine sunt pregătite forțele speciale, apar mereu victime inocente ca rezultat al operațiunilor de forță împotriva

terorismului. Se pot da exemple de reușită, dar și de eșec al operațiunilor acestor forțe totuși, adesea, ostaticul, teroristul sau luptătorul antitero moare.

Teroarea, definită de Dicționarul Random House, „este o frică intensă, acută în prezența pericolului sau a răului”, iar terorismul, așa cum îl vede Departamentul Apărării al SUA, reprezintă „o folosire calculată a violenței sau amenințării cu violența pentru a atinge scopuri politice, religioase sau ideologice”. Și totuși se ridică o serie de întrebări. Ce diferențiază un criminal cu o singură faptă, de un ucigaș în serie sau de un fost soldat care decide să arunce în aer o clădire? Care dintre aceștia poate fi considerat criminal și care terorist? Câteodată este doar o perspectivă a celui care face etichetarea.

MARIO DRACINSCHI, Inspectoratul
Județean de Poliție, Iași
MIRELA DRACINSCHI, Brigada 15
Mecanizată Teritorială, Iași

Cine poate fi considerat terorist?

Există o veche zicală care spune: „teroristul este un altfel de luptător pentru libertățile oamenilor”. Un exemplu îl constituie Africa de Sud, în care, după decenii de închisoare, Nelson Mandela a fost eliberat, iar partidul său politic (Congresul Național African) a fost recunoscut oficial. În trecut, Congresul Național African a fost responsabil pentru nenumărate crime, atacuri cu bombă, asasinări ale oponenților politici și uciderea multor persoane inocente. În ciuda acestui trecut sângeros al partidului său, Mandela este văzut ca un luptător pentru libertate și nu ca un terorist. Ideea este că terorismul poartă multe nume și poate lua forme diferite. Ceea ce unii consideră terorism, pentru alții este o formă de apărare justificată sau un destin divin. Este destul de dificil să afirmi ce este corect din punct de vedere moral și când teroarea este justificată sau nu. Terorismul este reprezentat de mișcări sau organizații constituite din oameni cu un scop și un crez, cu un simț al dreptății ridicat, mulți dintre ei asemănători nouă tuturor. Terorismul poate reprezenta o dimensiune a comportamentului, inerentă umanității, dacă este oferită motivația potrivită. Rămâne de descoperit ce se ascunde în această motivație și determină anumite ființe umane, transformate în teroriști, să facă lucruri oribile.

Delimitări conceptuale

Frederick J. Hacker, în 1976, a realizat prima încercare de a clasifica teroriștii în

concordanță cu o tipologie de caracteristici, în trei tipuri specifice cu scopuri unice.

Prima categorie este teroristul (terorismul) de tip *criminal*. Individul sau organizația care corespunde acestei categorii folosește intimidarea, coerciția și frica pentru a-și atinge scopurile caracterizate prin câștiguri bănești sau dorință de îmbogățire. Exemple potrivite acestei tipologie sunt Al Capone, cartelul drogurilor siciliene, mafia siciliană și cea rusă.

Al doilea tip este teroristul *tulburat mental* care inițiază acte agresive în afara autocontrolului. La un nivel mai puțin spectaculos, se situează criminalii în serie care induc teroarea pe o perioadă mare de timp. Un exemplu semnificativ este criminalul Râmăru, celebru în anii '60.

Ultima categorie este reprezentată de tipul *cruciatului*. Aceștia sunt indivizi sau organizații care folosesc sistematic elemente de teroare ca un mijloc pentru atingerea unor scopuri viitoare și care au produs cele mai multe decese în ultimii 75 de ani. Cruciatul este caracterizat de o motivație și un crez extraordinar în ceea ce face. Adesea, posedă o inteligență deasupra mediei, deprinderi speciale și calități individuale guvernate de un angajament copleșitor pentru propria cauză. Acest tip se concentrează de obicei pe distrugerea cadrelor existente de guvernare, a simbolurilor legii și ordinii sau oponenților politici. De multe ori, sunt sponsorizați de organizații sofisticate și de un vast număr de suporteri ce împărtășesc vederile lor politice, ideologice și religioase sau care au ceva de câștigat de pe urma acțiunilor teroriste. Unul din cele mai bune exemple pentru acest tip este Organizația pentru Eliberarea Palestinei.

Organizațiile de tip cruciat și membrii lor se străduiesc în general să creeze un sentiment de legitimitate politică a acțiunilor lor, adesea intitulându-se armate pentru eliberarea umanității. Multe asemenea organizații au experiențe traumatizante în trecut, cu care se poate empatiza

și astfel folosesc aceste aspecte pentru a manipula mass-media. Adesea, membrii lor au ca scop principal mai degrabă influențarea presei, decât crime sau acte de teroare. Încearcă să câștige simpatie în raport cu cauza lor pentru atingerea legitimității politice.

Al treilea tip de terorism reprezintă amenințarea cea mai intensă într-o situație de luare de ostatici. Această tipologie implică un grad înalt de bravură personală, la limita fanatismului și, de cele mai multe ori, riscă vătămarea, închisoarea sau chiar moartea. Orice încercare de negociere în această situație trebuie să aibă în vedere ideea că pentru terorist eșecul este inacceptabil. Răspunsul cel mai adecvat este elementar: cum să gestionezi situația fără pierderi de vieți omenești sau, în cel mai rău caz, cu pierderi minime.

Teroriștii adesea inițiază o operațiune, indiferent dacă este vorba de un asasinat sau de distrugerea unui avion, cu un scop precis în minte. La fel cum fiecare dintre noi nu-și irosește viața pentru nimic, și teroriștii procedează la fel. Ne place să credem că teroriștii reprezintă niște alienați mentali, raționalizând că sunt fanatici și nu putem să prevedem actele lor. Ei sunt orice, dar nu nebuni. Teroriștii planifică periculos o operațiune, folosind multe elemente comune procedurilor militare. Selecționează o țintă, evaluează impactul operațiunii propuse, identifică modalități de inițiere a atacului, se asigură că suportul logistic și pregătirea sunt adecvate, stabilesc măsuri de securitate de scăpare în caz de pericol și dezvoltă planuri alternative de acțiune. Putem găsi aceleași recomandări în multe manuale tactice ale forțelor armate din întreaga lume. Teroriștii sunt indivizi dedicați care întotdeauna au un scop secundar acțiunilor lor.

În fazele inițiale ale unui incident, teroriștii simt, adesea, că au totul sub control și sunt întrucâtva omnipotenți. Ei cred că au mandatul unei forțe supranaturale (Allah) sau sunt atât de eficienți, datorită succeselor anterioare, încât cred că nimic nu-i poate opri. Dacă sunt puternic dedicați cauzei lor sau acționează prin prisma mentalității „câștigă sau mori”, atunci consideră că dețin controlul.

Teroristul poate iniția un incident pe baza unei credințe asociate mai degrabă morții decât propriei vieți, o idee preconcepută despre victoria și moartea care vor servi cauzei. Ce contramăsuri poți să stabilești împotriva unui individ care și-a oferit sieși permisiunea de a muri?

O perspectivă va fi dată de faptul că teroriștii sunt ființe umane și nu sunt în mod obișnuit lipsiți de sentimente, complet imorali sau tulburați psihic. Nu este caracteristic unei

ființe umane să se plaseze într-o situație în care moartea este o certitudine. Bineînțeles că au existat excepții în care teroriștii au ajuns la limita proprie a stresului și oboselii și au fost convinși că acțiunea violentă, suicidară este singura opțiune. În aceste situații, teroristul dezvoltă o ambivalență între viață și moarte pe măsură ce incidentul decurge, în care, de multe ori, opțiunea morții cântărește mai mult în funcție de întreruperea comunicării. În principiu, ei creează o idee suicidară, datorită constatării neajutorării și lipsei de speranță în care se află. Când este percepută lipsa totală de control, răspund cu acțiuni violente care, nu de puține ori, conduc la moartea lor și a ostaticilor. Aceeași relație situație-răspuns apare în mod normal când oamenii își justifică actele suicidare. Carlos Marighella, în „Minimanual pentru luptele de gherilă urbană”, afirmă că teroriștii „nu ucid din furie sau impuls, ci datorită împrejurărilor situației”. Marighella constată că evenimentele determină nivelul violenței folosite și dacă împrejurările crimei vor atinge rezultatele optime, atunci teroristul va ucide. Există o paralelă în această viziune în motivația oamenilor care se sinucid. La sinucigași, efectul pe care moartea lor îl va avea este adesea o îngrijorare supremă, inclusiv glorificarea sau contribuția la afirmarea unei cauze politice, ideologice sau religioase. Comparațiile patologice și etiologice ale pacienților suicidari cu personalitățile teroriștilor pot oferi un cadru de referință inovativ pentru cei care negociază într-un incident terorist sau luare de ostatici.

Factorii motivaționali și răspunsul adecvat al autorităților

Aguilera și Messick's prezintă trei motivații primare care adesea preced actele violente: pierderea comunicării, ambivalența între viață și moarte și efectul morții asupra celorlalți (simbolul). Pentru un terorist, moartea poate fi interpretată ca un martiriu și este văzută ca un mijloc de a-și întări credința ideologică, religioasă sau politică. Înțelegerea relației dintre factorii motivaționali și acțiunile teroriste este crucială pentru dezvoltarea unei strategii corecte de negociere. Fiecare variabilă motivațională trebuie abordată de către negociator și, mai important, înțeleasă de elementele de atac.

1. Factorul motivațional – comunicarea.

O modalitate eficientă de comunicare trebuie stabilită cât mai curând posibil după ce teroristul își face cunoscută prezența. În mod

ideal, primul contact ar trebui să fie marcat de absența semnificativă a trupelor tactice sau grupurilor înarmate. Vederea desfășurării trupelor de asalt, a lunetiștilor și, poate, a vehiculelor blindate va crește nivelul stresului pentru cei care au luat decizia de a face ceva ce urmează să producă victime.

Există un moment potrivit pentru desfășurarea trupelor tactice, dar orice decizie de amplasare trebuie să fie considerată ultima opțiune și doar într-una din aceste trei situații: ● ostaticii sunt metodic uciși; ● pericolul situațional implică pierderea certă de vieți omenești;

● teroristul inițiază un atac armat împotriva ostaticilor sau poliției într-un gest suicidar, care este sigur că duce la pierderea de vieți omenești.

Experiența ne arată că adesea teroriștii selecționează mediul de comunicare ce urmează a fi utilizat. Acesta poate fi un telefon sau contactul față în față. Oricare ar fi modul, sarcina negociatorului este să convingă teroristul că îl ascultă, vrea să evite violența cu orice preț, și mult mai important, că întotdeauna există alternativă mai bună decât violența. Cum s-a

afirmat anterior, violența este expresia finală a angajamentului teroristului, când alte forme alternative au eșuat. Violența poate fi văzută ca o încercare finală, disperată de a obține un răspuns acceptabil la cererile lor. De aceea, negociatorul, trebuie să facă tot ceea ce este necesar pentru a împiedica neîncrederea și disperarea să escaladeze. Un alt lucru de luat în considerație de către negociator, este acela de a nu încerca nimic, dacă știe că nu poate să-și ducă sarcina la bun sfârșit, pentru că această activitate înseamnă plasarea sa într-o postură foarte sensibilă. Nu ar fi ușor să trăiască având de suportat povara responsabilității înrăutățirii situației, mai ales când sunt destui experți în jur.

2. Factorul motivațional – ambivalența.

Al doilea factor motivațional care trebuie luat în considerație în dezvoltarea unei strategii de negociere este gradul de ambivalență pe care teroristul îl are între viață și moarte. Statistic vorbind, doar un mic procentaj de situații de luări de ostatici sau sfârșit cu ucideri în masă sau cu acțiuni suicidare. Un studiu arată că 86% dintre victimele luărilor de ostatici sau răpirilor au supraviețuit. Un pattern identificat în studiu a fost că, deși teroriștii ucid adesea la începutul unei operațiuni pentru a demonstra capacitatea lor de distrugere, adesea caută să influențeze atingerea scopurilor și nu ucid pe scară largă.

Ce este critic pentru negociator, în înțelegerea motivației ambivalente, este că el trebuie să recunoască și să accepte conceptul de ambivalență ca o trăsătură umană universală care poate fi modificată și manipulată.

Toate ființele umane trăiesc starea de ambivalență din când în când. Ambivalența este adesea demonstrată când alegem o locuință, o profesie sau locul de petrecere a vacanței. Alegerile pe care le facem privind locul, momentul și modalitatea de a muri nu sunt o excepție. Un terorist cu o nevastă iubitoare și cu șase copii în Atena nu este la fel de dispus să moară precum un membru Hezbollah de 18 ani, a cărui familie a fost ucisă în Liban de evrei. Ideea este că fiecare persoană implicată într-un incident terorist sau cu luări de ostatici va alterna între cât de departe trebuie să meargă în atingerea scopurilor – indiferent dacă acest scop este eliberarea de prizonieri politici –, între supraviețuire sau uciderea tuturor teroriștilor. Toți cei implicați vor fi nesiguri cu privire la ce decizie va oferi cele mai bune șanse de a supraviețui

cu succes situației. Ostaticii doresc să fie salvați de la o posibilă moarte, ori captivitate și teroriștii doresc să obțină cât mai multe din cererile lor sau să-și soată în evidență problema cât de tare pot. Ca și ostaticii lor, cei mai mulți teroriști preferă să evite, pe cât posibil, moartea sau captivitatea. În esență, ei doresc la fel de mult să fie salvați din această situație. Trupele tactice vor să protejeze ostaticii de la moarte sau captivitate, să împiedice victoria teroriștilor și să evite propria moarte sau captivitate. De fapt, toți „jucătorii” implicați într-un incident cu luare de ostatici, teroristul, ostaticii și luptătorii, sunt captivi în cadrul situației și caută un mod acceptabil de a ieși din situație.

Negociatorul trebuie să înțeleagă teroristul, organizația sa, istoria și cauza pentru care luptă și să folosească aceste cunoștințe pentru a încerca să decidă dacă teroristul dorește să trăiască și să descopere ce înseamnă pentru el viața și nu moartea. Trebuie să existe o opțiune realistă pentru a oferi teroristului alternative de acțiune, altele decât a se sinucide înconjurat de glorie și a lua pe oricine cu el. Amenințarea cu moartea, și violența nu trebuie luate în derâdere. Din contră, ideea criminală a teroristului trebuie luată la fel de serios ca cea unui pacient care vorbește de sinucidere. Fiecare cuvânt sau acțiune în timpul incidentului poate fi vitală și toate acțiunile trebuie explorate în interiorului contextului prezent al situației.

Dilema nefericită în abordarea factorului ambivalență este că teroriștii, în mod obișnuit, nu încep să se gândească serios la moarte până când nu apare ca o perspectivă vie în fața lor, și până atunci este posibil ca deja să fi ucis. Odată ce un ostatic a fost ucis, negocierea devine periculoasă, în special dacă ucigașii simt că au distrus toate căile de comunicație și nu mai este altă opțiune decât moartea.

3. Factorul motivațional – efectele asupra celorlalți.

Al treilea factor motivațional este evaluarea efectelor pe care această acțiune o are asupra celorlalți. O metodă de evaluare este examinarea incidentului din trei perspective specifice: ● Cum văd teroriștii propriile acțiuni în legătură cu utilitatea lor și semnificația pentru ei înșiși și pentru organizație; ● Cum văd ostaticii și victimele potențiale agresorii și explicația lor pentru acțiunile teroriste; ● Cum interpretează și explică mass-media publicului incidentul.

Imaginați-vă că sunteți într-o situație de criză în care încercați să convingeți un

sinucigaș că viața lui este prețioasă și are sens. Pentru a fi convingători, trebuie să aveți câteva idei despre cum se vede acea persoană pe ea însăși și să identificați tipul de mesaj pe care potențiala victimă vrea să-l transmită ca rezultat al actului final. O sinucidere poate genera sentimente de simpatie, furie, anxietate, ostilitate din partea familiei sau chiar, în unele cazuri, bucurie.

Din multe puncte de vedere, țelurile sinucigașilor și a teroriștilor, care au ales să moară, sunt similare. Singura diferență este că sinucigașul este îngrijorat cu privire la efectele pe care acțiunile lor și metoda de sinucidere le au asupra familiei; teroriștii se concentrează asupra efectelor pe care acțiunile lor și moartea le vor avea la un nivel larg, în mass-media internațională. În consecință, negociatorul trebuie să încerce să resemnifice ceea ce reprezintă un sfârșit acceptabil și realist al situației pentru toți participanții.

Putem concluziona că pericolul indus de incidentele cu luări de ostatici de natură politică sau religioasă nu ar trebui în nici un fel minimalizat. Mai mult, forțele de ordine ar trebui să răspundă acestor incidente într-o manieră concordantă cu procedurile de management al crizei care au fost dezvoltate și validate prin intermediul miilor de situații de acest gen de pe întregul glob. Dacă situațiilor politice și religioase li se acordă un statut social sau reprezintă un motiv pentru instituțiile ce aplică legea să ignore strategiile eficiente de management al crizei, atunci acele instituții cad victimă „misticismului terorismului” ce i-a permis acestui flagel să devină o armă puternică în ultimii ani. Totuși, dacă un asemenea incident nu este tratat ca un caz special și agresorii sunt tratați ca oricare alți subiecți ce prezintă un risc mare, echipa tactică nu va fi capabilă să-și pună în valoare abilitățile profesionale învățate prin lecțiile oferite prin evenimentele recente. ■

BIBLIOGRAFIE

- Stark, P., B., *It's negotiable*, Internet Resources.
- Wind Bruce, *Guide To Crisis Negotiations*, WA, Police Dpt. Hostage Negotiation Team, The Lectric Law Library.
- Theodore, B., Feldmann, M., D., *Hostage Negotiation Research*, Department of Psychiatry & Behavioral Sciences, University of Louisville School of Medicine.
- „Hostage Negotiation Study Guide 2003”.